

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A törvénytervezet.

IV.

(A nagy egyházak.)

Van még egy szempont, mely ha lehetlenné nem is, de tanácsossá semmi esetre sem teszi a teljes elkülönülést: ez az egyházmegyei hatóság szempontja. Ebből nézve a teljes elkülönülést, két eset adhatna elő magát. Vagy az, hogy az egy politikai község keretein belül kialakult független, önálló egyházközségek együtt egy egyházmegyévé alakulhatnak; vagy az, hogy ezek az egyházközségek beilleszkedjenek a mostani egyházmegye keretébe.

Az első esetből minő hátrányok származnának? A magasabb joghatóság szervezetének elvi alapját, jogosultságát az adja meg, hogy a szabályalkotási, közigazgatási, bíraskodási jog a helyi érdekek elfogult, alacsonyabb nivójáról, a magasabb, elfogulatlanabb, objectivebb látkör és megítélés sférájába emeltessék fel, hogy így paralizálva legyen a helyi elem subjectivitása, a külső elem objectivitása által. A helyi érdekek és pedig személyi érdekek összefonódott gordiusi csomója számára soha sem a helyi műhelyekből kerül ki a kettévágó penge; ez mindig kívülről hozatik. Maga a felsőbb joghatósági állás ténye nem hozza magával a megítélés amaz emelkedettebb fokát, mely a helyi ügyek felsőbb fokú elbírálásánál okvetetlenül szükséges; ez csakis a külső elemek érvényesülése mellett jelentkezik. A helyi egyházi és iskolai ügyek vitelének ellenőrzését haszonnal, eredményesen felsőbb fokon csak egy szélesebb alapon alakult hatóság eszközölheti; a mi ellen igen gyenge érv az, hogy az egyes helyi egyházközségek felett az összes helyi egyházközségek egyeteméből alakult felsőbb hatóság állana; mert hiszen ez is csak helyi maradna, igaz, hogy valamennyire mérsékelt, de még mindig veszélyes hátrányaival a patriotiz-

mus hatásainak. Az pedig, hogy a nagy népességű egyházaknak derogál a kisebb városi vagy éppen falusi elemek ellenőrzése, gyermekesen beteges érzékenykedésnél másnak nem tekinthető; vagy pedig az az ellenvetés, hogy a falusi elemek nem is bírnak azzal a széles látkörrel, tapasztalati készséggel, mi egy nagy egyház enormis ügykezelésének ellenőrzéséhez megkívánatik, bizonyára az egyházi ügyek természetének félreismeréséből származik. Az egyházi ügyek minőség tekintetében mindenhol egyformák, csak mennyiség tekintetében van köztük egyházként különbség. A ki egy esetet szakszerűen ismer és kezel, az az ezzel azonos akárhány esettel is könnyen bánik el. Sőt tekintve azt, hogy nagy egyházakban az ügyek tömege bizonyos munkamegosztást tévén szükségessé, úgy a lelkészi, mint a világi vezető egyéniségek egyoldalúságát fejleszti ki, míg viszont kisebb helyeken az összes ügyek egy azon kézből nyerik irányításukat és intézésüket: a falusi elemek szélesebb körű practicummal állanak a felsőbb hatóság rendelkezésére.

Mi lenne a második eset visszás következése? Ha a nagy népességű egyházak szétdarabolásából keletkezett külön egyházközségek beilleszkednének az eddigi egyházmegye keretébe: a vidék és város közötti egyensúly mérlege állandóan a nagy város helyi érdeke felé billenne kedvezően. Vegyünk fel például egy 50,000 lelkét számláló nagy egyházközséget, melyben 5-5000 lélekkel 10 külön egyházközség alakul a tervezet 10. §-a szerint; ugyancsak a tervezet 14. §-ának k) pontja alapján az ugyanazon helyi érdeket képviselő egyházközségi csoport, feltéve, hogy egy-egy lelkésze van minden külön egyházközségnek, ide értve a főiskolát is, 32 szavazattal vetné latba a maga akaratát a felsőbb egyházi hatóságok és képviselők tagjainak, tisztviselőinek választásánál és a legna-

gyobb valószínűség szerint majorizálná az összes vidéki egyházközségeket. Legtöbb egyházmegyében pedig két vagy három nagy politikai község kezébe lenne letéve a többség hatalma. A népesebb egyházak szavazat szerinti előnyösítésével már is rést ütöttünk az egyenlőség elvén, így pedig lerombolnánk az egész falat, mert jól megjegyzendő, hogy a teljes elkülönülés fikció marad s leginkább az marad akkor, mikor választásoknál a helyi érdekek, összeköttetések az egység érzetét magas fokra hevítik.

Ennek a kérdésnek a keretében felvethetjük még azt a mellékkérdést is, hogy a 14. §. k) pontja szerinti szavazást miként lehetne keresztül vinni? az eddigi egység által fenntartott gymnasium, főgymnasium, fi- vagy nő-tanítóképzede, melyik elszakított egyházközség szavazatának szaporításához járulna? Vagy talán itt is szakszerinti széttagolást, rendi elkülönítést csinálnánk, még mélyebben sértve a kálvini alkotmány egyik alapelvét, mely a hatóságokat a presbyteriumokon parancsolja felépíteni. Ezt a kérdést annyival inkább felvethetjük, mert feleletet reá a törvénytervezetben nem találunk, pedig ha egyszer a különválás lehetősége meg van adva, akkor annak keresztülvitele esetére minden vonatkozásban provideálni kellett volna

*

Hódmezővásárhely hírneves lelkésze Szeremley Sámuel 1902-ben „de lege lata“ programot adott a népes hódmezővásárhelyi egyház felosztása tárgyában. Elvi alapja a teljesen önálló egyházközségekre való osztlás, célja a hívek sikeresebb lelkigondozása, a további egység fenntartását a külön esperességgé alakulásban tartja biztosítandónak.

A program gyakorlati ismeretekkel kiválóan gazdag szerzője minden eshetőségre provideál, a mely egyházának specialis viszonyai közt előfordulhat. Természetes, hogy a részletes kidolgozás közben neki is bele kellett ütközni azokba az akadályokba, melyeket fenntebb érintettünk. Azok mindegyikét azonban nem érzi: így nem az adózás és anyakönyvvezetés, továbbá az egyházmegyei joghatóság szempontjain épült akadályokat, illetve visszasságokat. A teljes elkülönülés lehetetlenségét mi sem bizonyítja erősebben, mint ez a program, mely dacára előrebocsátott elvi kijelentésének, azzal már a második és harmadik lapon kénytelen szakítani, a mikor olyan vagyronról, alapítványokról, továbbá gymnasiumi kormányzatról, ügykezelésről, külterületi egyházi és vallásitanítási ügyek intézéséről beszél, melyek meg nem oszthatók. Igaz ugyan, hogy az egyházközségileg lerombolt egységet igyekszik megmenteni, s a közös ügyek

kezelését lehetővé tenni azáltal, hogy az egységet az egyházmegyei joghatóság magasabb sférájába emeli, de ezáltal beismeri, hogy a helyi egység teljes szétbontása merev fikciónál nem egyéb. Sőt a program elvi következetességében is zátonyra jut, hogy még a mostani egyházmegye keretéből sem tud egészen kiemelkedni, (lelkészi-kántori nyugdíjintézet,) úgy, hogy a tervezett új rendet az a visszas helyzet fenyegetné, hogy két egyházmegye közt amphibialis életet volna kénytelen élni.

Ilyen képződmények kedvéért bizony bizony kár lenne a történelmileg kialakult egységet, annak előnyeivel együtt kockára tenni, mikor a program által kitűzött egyedüli cél t. i. a lelkigondozás sikeresebb felkarolása az egység fenntartása mellett alkotott parochialis körökkel szépen eszközölhető.

Ezzel a programmal azonos e lap illustris szerkesztőjének Eröss Lajosnak a programja, melynek kifejezésére a Szinay Gyula-féle u. n. debreceni indítvány szolgáltatott okot. Ez is a külön önálló egyházközségekre osztlás és a külön egyházmegyévé alakulás elvi alapján áll, azzal a modificatioval, hogy a külön parochialis körökre való szétoszlást nem tartja megengedhetőnek külön önálló presbyteriumok nélkül és pedig református alapelvekre hivatkozással Tanukül idézi az emdeni és dortrehti XVI. századbeli zsinatokat. Tisztelettel viseltetünk ugyan ezen zsinatok fontos végzéseit iránt, de míg egyfelől alapelveket megállapító dogmatikai erőt nem tulajdoníthatunk nekik, másfelől nem is látjuk bennök kifejezve azt, hogy a mi szerintünk kontemplált parochialis körök létesítése előtt református alapelszerű tiltó akadályok állának. Az említett két zsinat által nehezített parochialis körök a valóságos gyülekezeti jogkört kezdték vindikálni maguknak, holott rájuk nézve még „de iure“ fennállott a központi presbyterium, a két zsinat tehát azt hangsúlyozta, hogy presbyterium nélkül gyülekezet nem létezik. De hiszen a parochialis körökkel mi éppen nem akarunk külön gyülekezeti életet alkotni, hanem csak azt akarjuk, hogy a nagy egység presbyteriumára törvényileg reá ruházott jog és kötelességnek a lelkiek körül legyen végrehajtó szerve, mely a presbyterium joghatósága alatt állva végezze a cura pastoralis segítő munkáját, mert ezt más egyéb szerv nem végezheti. A fogantatás szervének ezen konstruálása és működése éppen úgy nem ellenkezik a református alapelvekkel, mint az sem, hogy többet ne említsek, hogy az iskolai ügyek előkészítésére vagy éppen kezelésre a presbyterium fennhatósága alatt az iskolaszék kap megbízatást.

A Szinay-féle programmal, vagy más szóval debreceni indítvánnyal nézetem szerint könnyen végezhetek. Tarthatatlanságát egyházi, jogtörténeti és dogmatikai érvek hatalmas apparátusával fényesen kimutatta Eröss Lajos e lap 1902. folyamában megjelent cikksorozatában. Csak annyit jegyzek meg, hogy a ki olyat állít, miszerint egy egységes gyülekezetet, a maga szétosztatlanságában, egy presbyteriumával egyházmegyei felsőbb joghatóság illethet, annak semmi érve sincsen a zsinat-presbyteri alkotmány fokozatos hatósági rendszerének, sem alapelve, sem célja, sem természete iránt. Az ellenőrzetlenség kényelmes szempontjánál egyéb ez a felfogás meg nem indokolható.

A budapesti egyház egyedüli a nagy népességű egyházak között, a melyeknek nem kell küzdenie a történelmileg kialakult egység szétbontásának nehézségeivel. Mert itt egység volt ugyan papíron, volt jogilag, de érzés tekintetében soha. Már maga az, hogy a budai egyház számára a geográfiai helyzet, de meg sokáig a közigazgatási különállás is megadták az önállóság tényleges alapjait, mondom, már maga ez a körülmény nem engedte a budapesti egyházközség egységét érdemileg lélektanilag kifejeznedni. A Budapest székes főváros területén élő református egyháztagok ezrei se jog, se kötelesség kapcsolatát nem érzik a helyi egyházközséggel fennállani, mondhatni, hogy személyi elem tekintetében a budapesti, vagy jobban mondva pesti egyház ma sincs kialakulva. Itt az egységen semmi erőszak nem lenne téve a több önálló egyházközséggé alakulás esetén. De ott lenne mind az a hátrány és nehézség, melyeket ezen az egy szemponton kívül vagyongosztási, adózási, anyakönyvvezetési, egyházmegyei joghatósági tekintetben felsoroltam. Így tehát a budapesti programot, mely különben a hódmezővásárhelyitől alig tér el valamiben, megvalósításra éppen úgy nem tartom alkalmasnak, mint a többieket. Sokkal alkalmasabb az, a mit ifj. Kiss Áron adott.

Maradjunk tehát a parochialis köröknél és pedig egyedül a lelkiek terén.

Dr. Baltasár Desső.
lelkész.

Válasz az „Észrevételek“-re.

(Folytatás és vége.)

Az a lehetetlen mód, ahogyan az U. É. a XC. zsoltár dallamát ütemezi, semmivel sem válik jobbá azáltal, hogy az „Észrevételek“ szerzői igen naiv módon a verssorokat caesurával ketté-ketté vágják. Ki hallott olyan caesuráról, amely annyira a verssor

elejére esik, hogy előtte csak négy, míg utána hét szótag van? Egy csöpp érzék a magyar ritmus iránt megsugja az embernek, hogy a magyar verssor második fele nem lehet szaporább menetű és így nem állhat több szótagból, mint az első, hanem ellenkezőleg többnyire lassúbb menetűvé válik, kevesebb szótagból áll. Egyébként a XC. zsoltárt az ő lehetetlen elméletük sem menti meg. Nem felelnek meg neki sem az U. É. hangjegyei, sem az U. É. szövege. A hangjegyek nem felelnek meg a 2. és 3. sor metszetelőző részében; a hangjegyek ugyanis azt kívánják, hogy a metszetelőző végszótagot egy csöppel se nyújtassuk meg, míg Szűgyi úrék nyújtást kívánnak itt is. Azonkívül ezen két felsor a kótában éppen felényi, mint a többi felsorok; mert a többiek két-két ütemet foglalnak el, míg ezek csak egyet-egyét. És most ne tessék azzal előállni, hogy a „magyar ritmikus tagoltságot hangjegyekbe foglalva tökéletesen feltüntetni nem lehet.“ Ez nagyon is elcsépelet kifogás. „Kettő“ a magyar ritmusban sem annyi, mint „egy.“ Az, ami a magyar ritmusban hangjegyek által egész pontosan föl nem tüntethető, a hangoknak az egyes ütemen belül való elosztására vonatkozik, de egyik egész ütem a magyarban is egyenlő a másik egész ütemmel, míg egyugyanazon énekben maradunk. Az U. É.-beli szöveg sem felel meg Szűgyi úrék elméletének; mert csak nem jök talán a következő sorok, u. m.:

Legyetek por- rá, kik porból lettetek!
Mert ezer eszten dő előtted annyi.
És egy éjnek rö-vid vigyázása.
Az ember él- te olyan e világba:
Ha bűneit i- dézven ellene.
Gyorsan enyé- szünk, mint a múltó árnyak.
Hogy rövid vol- tát tudván napjainknak.
Bölcs szívvel él- jünk, míg azok lefutnak.
Szolgáidon dol- gaidat láttasd meg.

Tehát 9 sor rémületesen ellenük szól 36 közül. Egyáltalán nem értjük, miért akarták Szűgyi úrék védeni a védhetlent. Tévedni emberi dolog; az U. É. szerkesztői is emberek, és így tévedhettek; tévedéseiket ki szabad mutatnia akárkinek, és akkor sértjük meg őket, ha az igazságos kritika ellenében próbáljuk őket védelmezni. Van ő bennük föltétlenül annyi férfiaság, hogy eltudják viselni az igazságos kritikát és tanuljanak belőle. Egyébként Szűgyi úrék is elismerik az U. É. sok ritmikai hibáját. De akkor miért nem vonják le a következtetést? Nagyon homályos Szűgyi úrék álláspontja. A kisebb-nagyobb mértékben átalakított régi énekeknél a ritmikai hibák miatt „kétesnek tartották és tartják ma is a ritmikus éneklésnek azonnal bekövetkezését.“ Meg kellett volna mondaniok egész nyíltan: „Lehetetlennek tartjuk ezen énekeknél a ritmikus éneklésnek bármikor is való bekövetkezését.“ Ha ezen énekek hibásak ma, hibásak lesznek ezer esztendő múlva is. Ha már ragaszkodtak a magyar ritmushoz, határozottan kellett volna kívánniok, hogy vagy dolgozzák át hibátlanokká a régi énekeket az U. É. szerkesztői, vagy hagyják el teljesen.

A 233. ének jobban sikerült a XC. zsoltárnál, de akkor miért kellett ezt a XLII. zsoltár régi dallamára énekeltetni? Ezen dallammal egyébként sajátságosan büntette a nemezsis Sz. Nagy Károly ellenfeleit. Magyarul akarták ritmizálni e dallamot,

és ritmizálták e helyett tökéletesen úgy, amint Sz. Nagy Károly cselekedte volt, vagyis egyszerű korális módon. Ha már magyarul akarták ritmizálni, szedték volna a 7 szótagos sorokat is 3 ütembe (4 + 2 + 1 !)

Végül kikérjük magunknak az olyan ferdítést, aminővel azt a nézetet tulajdonítják nekünk az „Észrevételek“ szerzői, mely szerint „nem csúnya a ritmus nélküli, vontatott, és sok helyen kanyargatásokkal diszített éneklés.“ Mi csak annyit mondtunk, hogy nem csúnya a ritmus nélküli éneklés, amely „cantus planus“ néven világszerte ismeretes és gyakorlatban van; ellenben cikkünkben is csúnyának mondtuk a vontatást és kanyargatást. És nem is a ritmustalan éneklés miatt, hanem a vontatás és kanyargatás miatt vagyunk „nevetség és gúny tárgyai ország világ előtt.“

6. Hatodik kifogásuk olyannyira „Rechthaberei“ jellegű, hogy alig érdemes komolyan cáfolni. Abból, amit ők idéznek, nem következik, hogy ugyanazon versszakban két egymással rimelő, 11 szótagú sor 4—4, ismét más két egymással rimelő, ugyanilyen szótagszámú sor 3—3 ütemre osztassék. A dallam periodusainak összezsengése a hasonló végződésben áll; e hasonló végződés pedig, mint kimutattuk, megvan a dallamban. Nem szükséges, sőt nem is szabad a kétféle sor differenciálását annyira vinni, hogy az egyikfelébe több ütemet tegyünk, mint a másikfelébe. Ilyen eljárásra legalább a magyar dallamirodalomban nincsen példa, mint már fentebb eléggé kimutattuk.

7. A legfelháborítóbb azonban a hetedik szám alatti kifogás. Mátrayból 17 példára hivatkoznak, amely pedig mind ellenük bizonyít. Az ember alig hisz a szemének. Hiszen ezen énekek legnagyobb részének csak a legvégén van korona; az ilyen korona azonban nem okoz zavaró irracionális szünetet, mert hiszen utánna már semmi sem következik. Csak az 51. lapon levőben van befejezés előtt 3 ütemmel még egy korona. Mi nem effélet kifogásoltunk, hanem azt, hogy koronás és pauzálás befejezésű sorok az U. E. sok dallamában rendszeresen váltakoznak. Nagyon furesa továbbá az Erkel himnuszára és a „Wacht am Rhein“-ra való hivatkozás. A himnuszban alkalmazott koronák (U. E. 323. ének) csak cifraságok; törölni kell őket, mert senki sem nyújtja a hangjegy értékén túl ezen szótagokat, s „Wacht am Rhein“-ről nem is beszélünk, mert az „Észrevételek“ szerzői nem említik, hogy mely kiadást kívánják érteni.

8. Hogy valóban szegyenére válnék-e hazai egyházunknak, ha hangjegyeinken őszintén feltüntetnők azt a módot, ahogyan a közönség énekel és énekelni is fog, még akkor is, ha minden faluba jut is részünkről egy-egy „Énekügyi bizottság“: ezt a kérdést feleletünk most következő, harmadik részében óhajtjuk taglalni.

III. Következtetések.

„Véleményes Javaslat“ unkbán abból indultunk ki, hogy az Sz. Nagy Károly-féle kiadások hangjegyei a Goudimel-féle, vagyis eredeti ritmust tüntetik fel. Ezen alapon levont következtetéseink nem szenvednek-e csorbát annak folytán, hogy fentebbi véleményünk helytelen volta kiderült?

Nem. Mert hiszen mi nem azt kívántuk, hogy a Sz. Nagy Károly-féle ritmus tartassék meg, hanem

azt, hogy ehelyett az egyenlő hangjegyekkel, ütemvonalak nélkül történő kottázás alkalmaztassék a régi énekes könyvből átvett énekekre, vagyis a legtöbb énekre nézve, mert a gyülekezetek ezentúl is csak így fogják ezeket énekelni. Ugyanezt kívánjuk most is. Ugyanazon nehézségek állanak útjában a Goudimel-féle ritmus behozatalának, a melyek a Sz. Nagy félét is lehetetlenné tették. Zeneaesthetikai szempontból a Goudimel-féle ritmus visszaállítása volna az egyedüli helyes dolog, (a kezdő- és dicséret versesknél szintén az eredeti ritmusé.) Ez a Douen véleménye is. Ő az Amsterdamban 1854-ben tett és a mi indítványunkhoz hasonló kezdeményezést barbár eljárásnak minősíti. De ugyanez barbárnak tartja mindazon kiadók eljárását, akik az eredeti ritmuson bármit is változtatnának. Nagyon barbárnak minősítette volna az énekügyi-bizottság eljárását is, annál is inkább, mivel az új énekeskönyvben alkalmazott ritmusok sokszor zeneileg is képtelenek, a mint azt fentebb kimutattuk. Mindamellett mi egyházaink részére nem indítványozhatjuk a legrégebb és eredeti ritmus visszaállítását. Miért? Mert ki nem vihető. Még kevésbé fogadhatunk el azonban olyan indítványt, a mely a mai éneklésmód helyébe az eredetivel eltérő éneklés-módot akar létesíteni. Ha már nem térhetünk vissza az eredetihez, legalább tartsuk meg a maikat, a mely hosszú megszokás eredménye. Tessék elhinni, hogy nincsen a földön hatalom, a mely ezen változtathatna és nem is csúnya ez a mód. Most is ez a véleményünk. Amsterdamban is bizonyára értettek a zenéhez 1854-ben és túl voltak a középkoron.

Viszont az új dallamok szerzőit még egyszer arra kérjük, hogy tegyék meg dallamaikon a kért ritmikus változtatásokat. Kérjük őket, szerezzenek minél több szép új dallamot. Mi óhajtjuk leginkább, hogy az igazán jó magyar ritmusú énekek mindinkább elterjedjenek és megkedveltessenek. Tíz-husz év múlva arra is gondolhatunk majd, hogy a zsol-tárok akár újonnan lefordítassanak, akár pedig a költői zománc letörlése nélkül olyanokká alakíttassanak át, hogy igazán új, magyaros dallamokra lehessen őket énekelni. Eppen így tehetünk majd a dicséretekkel is. Ha reformálni akarunk, akkor igazán reformáljunk és ne toldjunk-foldjunk. Ha már más a ritmus, legyen más a melodia is. Csupán a ritmust megváltoztatni és a dallamot meghagyni: nem lehet, nem szabad.

* * *

Miután az olvasó válaszukat átolvasta, tisztán láthatja, hogy az „Észrevételek“ ilyen megjegyzései: „Nagy tájékozatlanságra valló tévedések“, „homályos rejtelmek“, „botlásokkal teljes labirintek“, „teljesen összeomlott elmélet“ stb. legkevésbé sem érintik a mi fejtegetéseinket; az ilyenek pedig, mint: „de tán nem is zeneszakértők önök?“ „a hangjegyírás elemeivel sincsenek tisztába“ stb. egyrészt meg nem érdemlett grombaságok egy olyan ember részéről, aki a „Véleményes Javaslat“ születésének történetét éppen olyan jól tudja, mint a heves-nagykunsági egyházmegyének azon a bizonyos értekezleten jelen volt, minden lelkésze; másrészt üres frázisok, miket a valódi szakértő csak megmosolyog.

Ami a tanulásra vonatkozó atyai jótanácsot illeti, hát ezt annyira megsziveltük, hogy még Szügyi úrtól is tanultunk hamarosan valamit (bár ne tanultunk volna!), megtanultunk (itt és ott) olyan stílus-

ban írni, amilyen stilusban írni *mi* nem szoktunk. (L. „Véleményes Javaslat“-unkat), amely stilus sem egyéniségünkhöz nem illő, sem izlésünkhöz nem tetsző. sem a tárgyhoz nem méltó! Bocsnátot is kell kérnünk ezért magunktól és másoktól.

a + x.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

A neveléstani tanszéken 2-ik tanár *Veres László*, a ki az akadémián előadta a neveléstant, és nevelés történelmét heti 10 órán a hitanhallgatóknak. Az 1855 6-ik tanév nyári felében megnyitott praeparándia s órainak egy részével itt is tanított; másik tanár volt a gymnasiumból ide áttett *Lengyel Zsigmond* (1855—1862), az egy éves tanfolyamu praeparándiának e kezdő félévében 20 növendéke vala, *Lengyel* visszalépvén a gymnasiumba tanáru, onnan *Osterlamm Ernő* (különb. is akadémiai tanár jellegű, mint a Szártory tanszéken levő tanár 1852—1892) tanóráinak legnagyobb részével szolgált 1862. óta a t.-képzőn; sőt ideiglenes igazgató is volt négy éven át 1872-ik év végéig; *Veres L.* halálával új fordulat állott be, mert a Kerület a neveléstani tanszékét áthelyezte a tanítóképzőbe, akadémiai tanári fizetéssel, az állandó igazgatóságot is ahoz csatolván; így lőn a harmadik tanár *Joó István* ide megválasztva s 1873. október óta igazgató is. A neveléstani az akadémián a heti 10 órától leszállított heti 6 órára; hallgatták a hittanulók, ennek előadása *Osterlamm Ernőre* szállott a ki a gymnasiumban 13, az akadémián 6 órán tanított. A neveléstani akadémiai tanítása tehát külön volt a képezdeitől, mert *Osterlamm nyugalomba vonulása* után (1892.) az akadémiai tanárrá 1891-ben választott *Dr. Oreg János* vette át azt, 1902/3. óta a bölcsészeti tudományok mellett heti 3 órán, s így van ez ma is. E szerint az akadémián a bölcsészeti fakultás szervezésekor a neveléstani új tanszék alapítandó, mivel a már korább létezett tőle elvétellett.

A 4-ik tanszék felállítására a képezdei tanfolyam négy évre terjesztésével van kapcsolatban, sürgetés és hosszas előkészülés után kimondotta a Kerület (1884: 115. sz. és 1885: 246. sz.) annak létesítését; pénzalapot kellett keresni; a Gazd. Tanács kimutatása volt: az 1886-ik évre megerősített költségvetés szerint az összesített tanszéki alapok fedezeti ereje 46,856 frt., 81 kr. a közszükségleti alapoké 28,436 frt. 91 kr.; e két jövedelem összefogva tett 75,293 frt. 72 kr. Ellenben a szükséglet a) a tanszéki alapoknál 52,197 frt. b) a közszükségleti alapoknál 21,619 frt. 60 kr.; együtt 73,816 frt. 60 krt tett, többlet mutatkozott 1477 frt. 12 krt. (Lásd a kimutatást E. ker. jk. 1885: 285. sz.) Mivel ekkor egy tanár fizetése 1000 frt. lakbérrel 1300 frt. volt: a Gazd. Tanács e mutatózó többletet jelölte ki a 4-ik tanszék javadalmazására alapul. E szerint a 4-ik tanszék hordozása a Kollégium nevezett két pénztárára nehezült. Megválasztott ez új tanszékre *Orosz István*, m.-turi gymnasiumi tanár, 1886/7. óta viseli hivatalát.

Az 5-ik új tanszék eredete. Miután *Krisztian*

Alajos rajztanár, (1871—1891). elhalálozott, a ki a t.-képezdeben mint óraadó működött volt: a tanárkar javaslatára (E. ker. jk. 1891: 318. sz.) külön rendes rajztanári szék rendezését elfogadta a szellemi és anyagi ügyi bizottság; miután a gymnasiumba választott új rajztanár *Bosznai István* (1892. óta) összes hivatalos óráit a gymnasium foglalta le: a t.-képezde számára, külön rajztanári szék, melyhez csatoltatott a mértan, szép és gyorsírás tanítása is, létesítését elrendelte a Kerület, új alapot találván annak fedezésére, t. i. az egyházkerületi pénztárban kezelt, „iskolai kézi könyvek pénztár“-ában. A tanári fizetések ujalagos rendezése (E. Ker. 1893: 220. sz.) folytán a gymnasiumi és képezdei tanárok 1200 frt. alap, és 400 frt. lakás pénzt élvezvén ez évi jul. 1. óta; az új tanszék évi javadalmazása, 1600 frt., a fent nevezett és szépen gyarapodó pénztárra fektetett; a Kerület évjáradék gyanánt saját pénztárából tevén át ezt összeget a Kollégium pénztárába. A t.-képezdei rajztanári székre *Bakos Tibor* megválasztott s 1894/5. óta működik. E tanszékot tehát a Kerület alapította az iskolai kézikönyvek jövedelméből. E pénztárnak 1883-ban. bevétele volt 3353 frt. 20 kr.; kiadása 3215 frt. 70 kr., tőkété 18,538 frt. 49 kr. — 1893-ban pedig bevétele 21,235 frt. 66 kr.; kiadása 19,301 frt. 80 kr. (beleértve az új tanszék fedezetét): tőkété 62,301 frt. 34 kr.

A 6-ik vagyis a külön ének és Zenetanári tanszék is megalakult. Az énektanítást a főiskola tanszakai 1843 4. óta *Szotyori Nagy Károly* (Szülött Rév-Komaromban 1821. aug. 5.) debreceni kántor és orgonista nagy szakavatottsággal és határtalan buzgósággal végezte; *Zákány József* tanár vezette őt be (Gazd. Tan. 1844: 310 sz.) 1845-től évi 100 frt.; 1860 től 200 frt., 1864-től kezdve 400 frt. csekély javadalmazás mellett. (Gazd. Tan. 1864: 247 sz.) 1856. óta a tanító-képzőben is folytonosan tanított végül heti 14 órán 1897-ig; a gymnasiumban heti 6 órán 1887-ig; a tanárkar is résztvett a szép ünnepélyen, melyet a debreceni egyháztanács rendezett. N. K. ötven éves szolgálata méltatásául. Pihenés nélkül hunyta le szemét a fáradt vándor 1897. ápril. 2-án; a nagy nevű énektanár és zeneköltő sirjánál *Kovács Lajos* t.-képezdei igazgató tartotta a méltó beszédet. Tanítványainak a száma százakra megy, a szegény diákokat — kikben tehetséget fedezett fel — ingyen oktatta saját szállásán; a képezde növendékei közül is sok jeles énekvezért képesített. Művei; „Énekhangzatos könyv“ (Debrecen 1846.), „Templomi karénekes könyv“ (Pest 1848.), és Templomi és halotti karénekes könyv (Debrecen 1859.) öt részben. Ezek tanu-jelei maradnak az énekvilág iránti olthatatlan szeretetének. (Lásd életét „Debreceni Hirlap“ 1895. Jun. 25 iki számában).

Az elhalálozás után a tanítóképző tanárkarának sürgetésére és javalatára az Egyh. kerület (1897: 182. sz.) elhatározta a t.-képző intézet részére külön ének- és zene tanszék rendszeresítését (heti 24-óra tanítás szükségeltetvén ott), oly módon, hogy az eddig járt 400 frt. díjhoz vétessék a kiegészítés a kézi könyvek pénztárából, mely pénztár 1896-ban 5120 frt. többletet mutatott: megszavaztatott az új tanszékre 1200 frt. évi alapfizetés és 400 frt. lakás pénz; megválasztott egyhangulag az eddig ideiglenesen működött *Psenyeezki Nagy Zoltán* (a főiskolában 1872—1878-ig az angol és francia nyelvek tanárának *P. Nagy Sándornak* fia), a ki 1899/1900. tanév elején

foglalta el az új tanszéket s azóta nagy sikerrel működik. Székfoglaló beszédét 1899. nov. 25. tartotta meg, az akkori igazgató Kovács Lajos üdvözölte az új kartársat, egyszersmind meleg köszönetet mondott az E. kerületnek, hogy az intézet rendes tanárainak számát az önálló ének és zene tanszék felállításával hatra emelte s ezzel a tanítóképzőnek oly szervezetet adott, hogy az „az állami hasonló iskolákkal az összehasonlítást és bírálatot bátran ki állhatja.” A tanító képző tehát kiegészült.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs.

Felvilágosításul az Ellend J. sárospataki főgimn. tanár közleményéhez.

A Debr. Prot. Lap olvasó közönsége „a legnagyobb meglepéssel” olvashatta azt, hogy a *belkörü megállapodások és a hivatalos határozatok* feljegyzője a saját tévedésének mentegetése közben minden áron úgy mutat be engemet, mint a ki *joztalan eltulajdonítás* követtem el vele szemben s így *megdöbentő eljárást* hajtottam végre, *legmélyebb megütközést* keltő *szomorú esetet* idéztem elő. . . . Hát legyen szabad egyszerűen csak azt mondanom, hogy 1904. március 16-ikáig *senki* sem tudott belkörü megállapodásról, hanem Ellend J. is és többi társai is, maga Vadászy Pál is, a ki a kérdést előhozta: mind-mind arról szóltak, arról beszéltek, hogy Dr. Tüdösre, illetőleg a Sárospataki Lapokra vonatkozólag, *határozat hozatott* s én éppen ezt a határozatot vártam hivatalos alakban, hogy ennek alapján az Irodalmi Körnek rendelkezésére bocsássam a szerkesztői állást, a melyet teljesen függetlennek tartva: tudok s akarok abban forgolódni. Az a határozat a Zoványi Jenő ama cikk-sorozatával kapcsolatban létesült, a melyről a Debr. Prot. Lapban is szó volt, miután a debreceni prot. egyetem mellett tört lándzsát s a melylyel én nem értettem egyet, amiről szintén volt említés téve e lapok hasábjain, miután én a debreceni egyetemért nem tudok lelkesülni a sárospataki főiskola rovásán s egyéb érdekeink háttérbe szorításával. . . . Aztán március 16-ikán *belkörü megállapodás* lesz az addig urbi et orbi *határozatnak* hirdetett valamiből, az lesz a jegyzőkönyvhitelesítéskor! Én azt az akár *belkörü megállapodásnak*, akár *határozatnak* minősített valamit: szerkesztői állásomra nézve olyannak ítéltém, a melyet a maga legkisebb *fogalmazványában* ismernem kell, hogy a Sárospataki Irodalmi Körben az arra való hivatkozással kijelenthessem, hogy olyan felfogás mellett, a minő abban a belkörü megállapodásban, vagy határozatban nyer kifejezést, ha az Irodalmi Kör is úgy gondolkozik, semmi esetre sem viselem a szerkesztőséget. Szükséges volt ez azért is, mert éppen egy évvel ezelőtt az egyházkerületi közgyűlésen hangzottak el azért, mert gróf Tisza István és Hegedüs Sándor felfogása s más világi embereink viselkedése kritika tárgyává volt téve a Sárospataki Lapokban, *hivatalos* egyének részéről olyan elítélő nyilatkozatok, a melyek, a mint tudomásomra jutottak, rögtön arra birtak, hogy szerkesztői állásomat rendelkezésére bocsássam az Irodalmi Körnek. Ez meg is történt, azonban az Irodalmi Kör, miután az egyházkerületi jegyzőkönyvi kivonatban semmiféle

elítélő nyilatkozat nem foglaltatott, elégtételt csak nagy általánosságban adott, az igaz hogy abban az alakban is olyat, a melyért a leghálásabb köszönettel adózom a nevezett Körnek mostan is. Ezt tapasztalva kellett nekem az *igazság érdekében* is és a saját *védelmemre* is a *megállapodás* vagy *határozat* körülbelől leghitelesebbnek tartható szövegét tulajdonomná tenni, hogy ezt birva mondhassam: Irodalmi Kör! ime most már más oldalról támadnak azért, hogy a teljes szabadságnak és írói függetlenségnek vagyok a híve, mint szerkesztő s mert ezt a meg-megújuló támadást tovább nincs kedvem viselni, gondoskodjál szerkesztőről! . . . Ugy-e bár ez a hivatalos szöveg csak ez az Ellend-féle *fogalmazvány* lehetett? . . . Azt tehát, a hol hozzá jutottam, részben lemásoltam, részben *lemásoltattam*, a mint erről Ellend Józsefet értesítettem is s így az ő *utólagos túltárú* — beleegyezését természetesen nem kérve, de erre nem is volt szükségem! — van birtokomban azon *fogalmazvány* az Irodalmi Körben való védelem, illetőleg visszavonulás fedezése céljából, a melyet *azonban én ez ideig fel nem használtam, fel nem használtattam* s így az a feltételezés, hogy a nálam levő *fogalmazvány-másolat szolgálhatott alapul Kortárs cikkéhez, csak feltételezés marad, a mely semmikepen sem lehet jog-cím az én jegyzőkönyvi meghurcoltatásomhoz* De ha ezt az én jegyzőkönyvi meghurcoltatásomat akár Ellend J. akár társai, akárki ez országban a *sárospataki főiskola érdekében állónak tartja* és a sajtó szabadságot így kell védelmezni: bizony mondom: *nem érzem magamat erkölcsileg megbélyegezettnek*, hanem a *sárospataki főiskoláért* viselem a jegyzőkönyvet, várván hogy *mire lesz jó ez a mag vetés* a jövő érdekében úgy Ellend J. mint társai részéről. Mert a vetés után valami mégis csak nőni fog, ha egyéb nem, hát konkoly.

Dr. Tüdös István,

a „Sárospataki Lapok” szerkesztője.

Si fecisti nega.

E becses lapnak ez idei 20. számában a sárospataki kollegium körében divatba hozott reactionarius irányt leleplezván, szinte önként érthető volt az a sejtelem, hogy ezzel szemben alig lehet egyéb teendő-jök az érdekelteknek, mint arra az álláspontra helyezkedni, melyet régtől fogva így szoktak kifejezni: „Si fecisti nega.”

Ez történt csakugyan a jelen esetben is. A miskolci beszédről azt híresztelik, hogy féleértés az egész: nem hogy cloture-t akart volna de sőt ellenkezőleg a vélemény-szabadságnak zengett apotheosist. A kollegiumi igazgatói tanács pedig . . . tovább retírált, s kinyilvánítja; hogy az egész censurára való törekvés csupán a jegyző stylus-gyakorlata volt.

Ezzel szemben határozottan fentartom, hogy igenis az igazgató-tanácsnak e lapban közzétett határozata nem a jegyzőfántázián, hanem megtörtént tényen alapul. Vadászy Pál felsőborsodi esperes, mint az igazgató-tanács tagja hozta szóba a Sárospataki Lapok magatartását annak februári ülésén. Határozatba is ment a megrendszabályoztatás, amint akkor szélteben beszéltek az igazgató-tanács egyes tagjai, és a kötelességét tudó jegyző a valósághoz hiven, talán egy kissé élénk szinezéssel, vagy talán ellenkezőleg éppen tompítva az ügy életét, de éppennyugy, mint egyéb határozatot, ezt is jegyzőkönyvbe foglalta.

Hogy aztán az igazgató-tanács maga ijedt meg a saját határozatától a jegyzőkönyv hitelesítése alkalmával, az a megtörtént tényen nem változtat, csupán annyit bizonyít, hogy az igazgató-tanács szintén esúnyának tekintette eljárását, olyannak, aminek nem lett volna szabad s nem kellett volna megtörténnie. Am a történelem nem csupán jegyzőkönyveken épül fel, hanem olykor még a jegyzőkönyvek ellenére is állapít meg tényeket, nem hogy olyanokat meg ne állapíthatna, amelyek csak kihagyattak belőlök.

Annyi mindenesetre örvendetes, hogy most már az igazgató-tanács az egész dolgot a matematikus jegyző poétikus lelkéből eredő merész megnyilatkozásnak qualificálja. Másfelől igazán megható a jegyzőnek amaz önfeláldozó készsége, melylyel Curtiusként próbálja a mélységbe vetni a maga hitelét, csak hogy megmentse az igazgató-tanácsot a compromissiótól.

Mit bizonyít ez? Azt, hogy a protestantismus szelleme és létjogosultságának alapja ellen nem véthet büntetlenül a protestantismus körében semmiféle hata'masság. És azt, hogy a nyilvánosság ellenőrzése, a sajtó-szabadság egyfelől a haladásnak, másfelől az igazságnak a leghathatósabb védelmezője és elősegítője. Ez kényszeríti most a sárospataki kollegium igazgató-tanácsát arra, hogy a valóságot formalismussal igyekezzék leplezni, a lényegtől külsőségre törekedjék átterelni a figyelmet, mind csak annak az elvnek az alapján: „Si fecisti, nega.”

Egyébiránt, ha tagad is az igazgató-tanács, másfelől a legteltesebb beismerést teszi, mikor a protestantismus szellemére annyira sérelmes eljárását, vagyis a Vadász Pál esperes fészkelődése nyomán az Irodalmi Kör elnökének adott megbízást a végén is kénytelen, legalább a jegyző halál-ugrásában maga kivallani, s csupán abba tud védelmére belékapaszkodni, hogy az nem „határozat” hanem „belkörü megállapodás” volt. Pedig hát mi egyéb a határozat, mint belkörü megállapodás, és mi egyéb a belkörü megállapodás, mint határozat? Ugy, hogy e sorok írójának a végén is mindössze annyi módosítani valója van előbbi cikkén, hogy az igazgató-tanács ezt a határozatát jónak látta nemcsak a nyomtatott, hanem az írott jegyzőkönyvből is kihagyatni. Nagyon sekélyes felfogása van az olyan embernek, aki azt akarja elhítenni, hogy a dolog lényege ebben áll. A protestantismus szelleme ellen intézett szégyenletes merénylet akár határozatban, akár belkörü megállapodásban, de tényleg és bevallottan megtörtént, s a Sárospatakon feléledt reactionarius irányt sem az igazgató-tanácsnak a leleplezésben ártatlan dr. Tüdös István elleni kirohanása, sem a lakáj-szellemnek e határozat közzé tételét incorrectnek mondó képzelődése nem szünteti meg. Ez ellen kérlelhetetlenül kell tovább is harcolni minden jó protestánsnak, s a sárospataki tanári kar szabadságszerető része mindenkor számíthat még némely tisztársával szemben is e sorok írójára.

Kortárs.

Egyházi törvényeinkről.

A presbiteriek és egyházi gondnokok választására vonatkozó §-ok kibővítése és módosítása.

Nem hiszem, hogy egyházkerületeinkben páratlanul állana a mi egyházunk a presbiterium választása alkalmával előforduló s tapasztalható helytelenségek

tekintetében. Nem hiszem, hogy csupán a mi egyházunkban fordul elő azon eset, hogy: egy atya két édes fiával, testvérével, testvére gyermekével, vejével, sógorával; a gyermekek sógoraikkal, a sógorok az ő testvéreikkel képezik az egyháztanácsot olyformán, hogy a 26 consistor közül 18, negyed isnél közelebbi rokonságban áll egymáshoz. Tudni való dolog, hogy a mit a 18-ak akarnak — a kevés számúak ellenében — feltétlenül megszavazzák, kivivják; történjék bár a határozathozatal az egyház anyagi állapotának romlására.

Nem egyszer-kétszer lehet hallani ilyen forma megjegyzést a — böleselkedő, üres gondolkozású — consistorok ajkaikról: „Tudjuk, hogy igaza van a másik pártnak: de mégsem hagyjuk magunkat, megmutatjuk: úgy lesz a mint mi akarjuk!” Az ilyen pártoskodással pedig egy percig sincs biztonságban az egyház állapota. Ha a lelkész erélyesen védi egyháza érdekeit az ilyenekkel szemben, mi lesz a következése? Nem más mint az, hogy a népet megvesztegetve felbujtogatják ellene s sociális elvvel megállapítják, hogy a lelkésznek nem fizetnek: vagy ha adóznak is: 600 frtnál többet nem adnak, ebből meglehet élni; a kántornak pedig 300 frtot. Ilyenképen járnak el a „vadász” iak, s mint tudjuk Arad-megyé délnyugati részén és környékén fekvő ref. egyházakban az egyházi tisztviselők fizetésének leszállítására törekednek önfeljüleg az egyháztagok. E jeles tetteket mind az egymással rokonságban levő presbyterek művének tulajdoníthatjuk.

Ha idejében meg nem akadályozzuk ocsmány teteikben ezeket a fej nélkül haladó izgatókat, hovatovább mételyként fog terjedni e szégyent és inséget hozó aljas tett, mely romlásba dönti egyházunkat és annak tisztviselőit.

Alkalmam volt több ízben meggyőződni — presbiterium választáskor — arról, mily óriási korteskedéseket visznek véghez a fondorkodó rafineriával telt agyuak — nem kimélve sem pénzt, sem fáradságot, — csak bejuthassanak ők és kiszemelt rokonaik az egyház presbyteri székébe; melynél semmi sem megy könnyebben mint korteskedéssel bejuthatni. Nagyon természetes: az egyházköztség közgyűlésének tagjai — kevés kivétellel — azokra szavaznak kik némileg honorálják őket és meg ahová a többség. Így jutnak be aztán a presbiteri székbe a tudatlanok társaságából, valamint a rosszakaratuak táborából sokan. Ez ellen kell nekünk valamit tenni. Az ide vonatkozó enyhe §§-at megváltoztatni, mert most a közelebről egybehivandó zsinat alkalmával „Egyházi törvényünk” 8. §-a értelmében jogunkban áll.

Miután az egyházközségek lelkészei ismerik leginkább hiveiket; helyes lenne, ha presbiterium-választás előtt össze írják egyh. községek erre érdemes s értelmes gondolkozású egyéneit s az esperesi hivatalhoz beterjesztenék az elkészített névsort; melyek közül az esperesek jelölnének ki bizonyos menyiségű tagot, kik közül az egyházközség közgyűlése választaná meg a presbitereket így bizonyára csakis érdemes egyének jutnának be egyházaink presbyteri székébe. Hasonló eljárással választatnának az egyházi gondnokok is, mely választás esetében nem fordulna elő az a körülmény — mi ma napság mindennapi, — hogy a közgyűlés olyan gondnokokat választ, kik sem írni, sem olvasni nem tudnak. Ilyenekkel csak a lelkészek — amugyis sok — tendőit szaporítják. Ajánlatos volna még minden

egyházköztségben egy „főgondnoki“ állást szervezni, kik is az egyház szellemi ügyében segítenének a lelképásztoroknak.

A presbyterium választására vonatkozó §§-at feltétlenül meg kellene bővíteni az „Erdélyi ev. ref. egyházkerület által 1888. évben kiadott és foganatosított törvénykönyvnek 22-ik §-ával“ mely így hangzik: „Ugyanazon időben presbiterekké nem választathatók: apa fiától, testvér-testvéreivel, valamint azok a számadók és számoltatók, a kik egymással 4-ed iznél közelebbi rokonságban, vagy sógorságban állanak“

Az egyházi gondnokok választására vonatkozó §§-nál szintén figyelembe veendő volna az Erd. egyh. ker. törv. könyv 209-ik §-a; „Az egyházközsegi gondnokok az egyházközség által választanak az esperesi kijelölés alapján“ stb. Ugy a gondnokok, valamint a presbyterek 3. évi ciklusra választatnának; mert még az előbbieket a jelen törvényeink szerint — egy év alatt — az egyházi számadások vezetésébe jó formán bele sem jöhetnek; addig az utóbbiak (presbyterek) 12 év leforgásáig tul elbizakodottakká, önféjükké válnak.*

A presbitereknél igen gyakran előfordul, hogy be választatják magukat a consistoriumban az „egyháztanácsos“ címért s megválasztásuk után felé sem mennek a gyűléseknek az egész 12 év alatt legfeljebb 1-szer, vagy 2-szer. Az ilyen hanyag consistorokra is jó volna ilyen forma §-t alkalmazni: Az olyan presbyterek kik az egyháztanácsüléséről egymás után 10 alkalommal hiányoznak s elmaradásukat igazolni nem tudják, vagy nem akarják; nevük a presbyterek névsorából töröltetik, azaz: hivataloktól megfosztatnak.

Ha ezen indítványaim figyelembe vétetnek s a közelgő zsinat alkalmával foganatosítást nyernek, úgy, hiszem, nagyobb egyetértéssel, lelkesültebb kitérítással munkálkodhatunk anyaszentegyházunk felvirágzása érdekében.

Vásárhely.

Ifj. Györe Dániel
presbíter.

KÖZÉLETÜNK.

Egy kis helyreigazítás.

Ez alatt a cím alatt egyházkerületi világi főjegyző Ujfalussy Béla ur avatott tollából közleményt vettünk, mely Öry Tamás lelkész urnak lapunk 28-ik számában megjelent felszólalásával kimerítően s szép tár gyilagossággal foglalkozik. A mennyiben azonban a szóban forgó kérdésnek a tökesegélykölesön ügyét érintő ágazatára vonatkozólag megadtuk lapunk 29-ik számában a kellő felvilágosítást: ez újabb közleményből csak azt a részt láttuk szükségesnek közölni, mely azzal a váddal foglalkozik, mintha két egyházi forum nyugdíjat ítélte volna egy elhalt lelkész családjának. Ez a rész a következőleg szól:

Térjünk át a másik vádra, ez ugyan Öry tiszteletes ur által csak úgy oda van lökve, de annyira sértő, mert annyira igaztalan e vád, hogy azt hallgatással mellőzni nem lehet; vádolja a tiszteletes ur a szatmári egyházmegye és a tiszántúli egyházkerület

let bíróságait, hogy ezek, — két forum — egy elhalt lelkésznek nyugdíjat ítéltek, még pedig egy dúsgazdag család javára.

Kissé részletesnek kellennem, mert ismertetnem szükséges ez ügyet, hogy az olvasó lássa, miszerint Öry Tamás lelkész ur, a ki közleményének az „Egyenlő mértéket“ kívánó igen szép és hangzatos címet adta, a mikor saját ügyéről van szó, már e mértéktől való eltérést, tehát az igazságtól eltérést, tartaná helyesnek, és mert azt bíróságaink az ő kedvéért meg nem tették, és senki kedvéért meg nem teszik, kész a vád, kész a panasz.

Nem csak jogosítva, de némileg kötelezve érzem magamat arra, hogy a tiszteletes ur egyházi bíróságaink elleni vádját valódi értékére alászállítsam, jogosítva, sőt kötelezve azon az okon, mert a tiszteletes ur által kifogásolt peres ügynek az egyházkerületi bíróságnál én voltam előadója, s e felső bíróságnak az első bíróság ítéletét helyben hagyó határozatát, mint egyh. ker. főjegyző én fogalmaztam.

Az Öry Tamás lelkész ur által panaszolt eset következő:

A tiszakóródi egyház volt öreg lelkésze nyugdíjba ment, utóda az *egyházmegye határozata folytán* köteles volt a nyugdíjas lelkésznek bizonyos összeget fizetni, még pedig *érvényedeként előre*, ez az utóda Öry Tamás lelkész ur, hivatalát e kötelezettséggel nyerte, e kötelezettségének darab ideig pontosan eleget is tett; egyik fizetési terminusa — úgy emlékszem — október hó 1-seje volt, még ezt a terminust is megtartotta, de csak *részben*, a mennyiben az október 1-sejére kötelezett összegnek csak *egy* részét fizette ki, azon részre, mivel adós maradt, várakozást kért.

Ugy de az öreg lelkész október közepén elhalt s Öry tiszteletes ur, ezt a körülményt arra akarta felhasználni, valamelyes egyedül általa feltalált, de a világon semmiféle nemzet jogtudósa által el nem ismert jogi érv alapján, hogy az október elsején fizetni tartozott összeget, mert adósa meghalt, pár hétre a fizetési terminus után, mert annak örököse állítólag dúsgazdag, ki ne fizesse.

Az elhunyt nyugdíjas lelkész jogi utóda, a tiszteletes ur érvelését el nem fogadta, az ügyet bíróság elé vitte, és ez a bíróság, mely esküt tett arra, hogy mindenkinek „Egyenlő mértékkel“ mér, nem tekintve hogy szegény-e vagy gazdag, igen természetes, Öry tiszteletes urat elmarasztalta, kötelezte arra, hogy azt az összeget, mit október 1 sején, tehát nem a nyugdíjas lelkész elhalála után, de annak életében, köteles lett volna kifizetni, fizesse meg.

Öry tiszteletes ur az egyházmegyei bíróság ítéletét megfellebbezte, az egyházkerületi bíróság ez ítéletet helyben hagyta.

Ez az a sérelmes peres ügy, ez indítá Öry tiszteletes urat arra, hogy írja: „Két egyházi forum nyugdíjat ítélte egy halottnak.“

Most már kérdem a tisztelt olvasókat, hogy ilyen Öry Tamás lelkész urnak a két egyházi forumot, a két bíróságot elítélő bírálata, kiállja-e a bírálatot?

Teljes tisztelettel, Mihálydi, 1904. július 17.

Ujfalussy Béla.

* No ebben a pontban nem érthetünk egyet. Szerk.

GYÁSZROVAT.

Mezőörsi
NAGY JÓZSEF
1824—1904.

Ugytetszik, mintha az ő szelleme lebegne körül, midőn e sorokat írom, hiszen az ő nevét nem hagyja feledésbe merülni soha ez a karsú sűgár torony, gótives boltozataival, melyben az igehirdetés fenséges tisztét teljesítem; ez a messze vidékre néző papilak, melynek első lakója vagyok. A mezőtúri harmadik papi állás szervezése Mezőörsi Nagy József alapítványa nélkül beláthatatlan időkre halasztódott volna. Élete méltó arra, hogy szélesebb körben ismertté legyen; hogy, midőn itt hagyott bennünket, a kegyelettől megsíratott poraival együtt ne legyen számunkra szépért, nemesért hevülő lelke is eltemetve, hanem e sorokban lelkesítsen sokakat áldozatkészségre, idealis, emberi célok szolgálatára.

Mezőörsi Nagy József született 1824-ben Mezőtúron. Tanulmányait Turon, Kecskeméten, majd Késmárkon végezte s 1848-ban Budapesten ügyvédi vizsgát tett. Azonban praixist soha nem folytatott, tekintélyes vagyonának jövedelméből élt, de nem zavartalanul. A nagy vagyonu embert elragadta nemzetének lelkesedése; a szabadságharc eszményeinek megvalósításáért kockára tette életét: előbb lovas nemzetőr lett, később, mint Mesterházy huszárezredes adjutánsa, főhadnagyi ranggal szolgált. Most is előttem van arca, amint a világosi fegyverletétel előli menekülést nekem elbeszélte. Hogyan talákoztak véletlenül egy útszéli vendéglőben össze orosz tisztekkel, hogyan ismerték meg ezek őket, mikor fizetni akartak pénzükről, s hogyan segítettek ki őket zavarukból, midőn megfizették helyettük a kontót és aztán engedték őket futni útkon. Sajnos, sokkal kevesebbszer találkozhattam vele rövid ittlétem alatt, semhogy bővebb részleteket tudnék életéből elmondani. Pedig, mint meggyőződtem, élete idealis célok megvalósításában telt el.

Megnősült 1850-ben, nőül vevén Kisujszállásról Várady Emiliát, egy fennkölt műveltségű nőt, ki Mezőtúr társadalmi mozgalmainak sok ideig vezető lelke volt. Ő alapította 1873. körül a „Jóteköny Nőegyletet“, mely kezdetben a felsőbb leányiskolát is pótolta, tanfolyamot tartván fent, hol női kézimunkát s általános műveltséghez szükséges tárgyakat tanítottak. Annak később is vezetője maradt s mint tiszteletbeli elnöknője s védnöke halt meg 1900. dec. 20. án. A culturmissiót, melyet e nőegylet azóta teljesít városunkban, megbecsülni alig lehet. Dacára, hogy 90—100 ezer koronányi tőkével rendelkezik, manapság, jutott gyűjtéséből pénz arra is, hogy a felsőbb leányiskola helybeli növendékeinek stipendiumokat osszon; ezenkívül a hozzáforduló elaggott, elszegényedett nőket és családokat s a segélyre szorult árvákat istápolja, körülbelül évi 2—3000 korona értékben.

A Nagy József nevéhez fűződik a „Népbank“ megalapítása, mely az ő elnöksége alatt működött áldásosan egész a legújabb időkig, mint „piculás“ bank, a szegényebb sorsuak takarékoskodásának és segélyezésének eszközlésére. Hogy mennyire szívén viselte a szegények ügyét, mutatja a városi árvaház-

alpra adott 2600 koronás alapítványa is. Dacára, hogy több ízben megválasztották polgármesternek, nem fogadta azt el, ellenben a humanizmus és vallás ügyének mindvégig lelkes apostola maradt.

Mikor 1874. és 1878-ban a birtokosság részéről nagyszerű alapítványok történtek több iskola felállítása érdekében, ő is köztük volt a lelkes adakozóknak.

1880—86-ig viselte a mezőtúri egyház főgondnoki tisztét. Már akkor erősen folytak az agitációk, az újvárosi új templom felépítésére. Nehezen ment a dolog. Hiába kértek rimánkodtak az újvárosiak presbyteriumnál, egyházmegyén. Nagyobb lendületet az eszmének a nemzet ezer éves ünnepélye adott. Ez alkalommal építeték meg, a hazafiság oltárán is hálaáldozatot mutatván be — hallomásom szerint körülbelül 160,000 koronányi költséggel — az újvárosi monumentális templomot s felavatták 1896. évi szeptember hó 20. án.

Lélekemelő volt e nap a turiakra. Külön. „Emlékkönyv“* beszéli el az ünnepségek sorrendjét s különösen az újvárosiak lelkesült örömmámorát, amidőn az ünnepség végén, számon kívül, az egész közönség nagy meglepetésére, Főlisztelező Kiss Áron püspök ur még egyszer az ur asztalához lépe s következő levelet olvassa fel:

„Édes hazánk ezeréves fennállását ünnepeljük most, midőn vallásunknak emelt Mezőtúr-újvárosi díszes templomot fölszentelve, a hűvek lelki épülésére tudjuk. Mi is, Mezőtúr város polgárai, egy porszemmel emelni óhajtván ennek emlékét, egy alapítvánnyal járulunk az újvárosi ev. ref. parokhia javára, örök időkre átadva 1897. évi Szent-Mihály napkor teljesen tulajdonjoggal tehermentesen a lelkészi fizetés alapjára, külön álló 60 (kat) holdnyi szántóföldünket az alsó-részi nagy nyomáson, egy tagban. A kántor részére is . . . a város mellett levő 8 holdnyi here, szőlőföldünket az ugynevezett Boeskoros csapatban, a tulajdonjoggal járó terhivel: Nagy József és Várady Emilia . . . ez által is emlékeztetéssé tevén ft. Püspök ur itt megjelenését . . . kelt Mezőtúr, 1896. évi szeptember 20. Nagy József mk. és neje Várady Emilia. Előttünk: Kovács Sádor. Szőke József tanu.

Míg a levél felolvastatott, lassanként megteltek a szemek könnyekkel s végeztével lelkesült éljenkiáltásban keresett utat a szív tulajadó érzelmé. Ime így ünnepelte Mezőtúr a nemzet ezredéves ünnepét.

Röviden említem még fel Nagy József egyéb alapítványait: a belvárosi templomhoz készített keresztelő kutat, ajándékozott aranykönyvet; a gymnasiumnál: az önképzőkörnek tett 400 koronás alapítványt; szegény, jó tanulók számára nevezett 2000 koronás alapítványt. Ezen kívül hagyományozott az iparosoknak stb.

Nejének halála után lassanként visszavonult a közélettől. 1902-ben az egyház örökös főgondnoka címmel tisztelte őt meg a mezőtúri ref. egyház. Egy vágya volt még: az újvárosi lelkészi állás végleges szervezését megérni. Ott volt az ez év február 28-iki beiktatáson, mint egy vágyait teljesülve látott agg Simeon. Szent, tisztelgetre méltó volt az a vágy, mely mellék gondolat nélkül, rendkívül vonzó emlékévé teszi előttem e kedves öreget.

Meghalt június hó 1-én éjjel, életének 81-ik évében, eltemették a közönség óriási részvéte mellett

* Szerkesztette Kecskeméthy László tanító.

jun. 3 án délután. Legyen áldott az emlékezete ; ámdé az a Lélek t. i. a Krisztus Lelke, mely ő benne működött, lelkesítsen sokakat hasonló nemes életfolytatásra s akkor református Sionunk régi, dicső apostoli kora ismét visszatér.

Mezőtúr, 1904. jun. 8.

Lic. Lencs Géza

ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Értesítés.** Az 1903. évi 68. sz. egyházkerületi végzés értelmében a rendkívüli (pótló és javító) érettségi vizsgálatok a kerületbeli főgymnasiumokra nézve az 1904. évben a kisujszállási ev. ref. főgymnasiumban fognak megtartatni. A szeptember elején tartandó ilyenmü vizsgák idejét Főt. Püspök ur már ki is tüzte a következőképpen: szept. 1, 2, 3, 5, 6. napjain lesznek az írásbeliek, szept. 9—10-én a szóbeliek. Ugyanesak a kisujszállási főgymnasiumban a tanévkezdeti rendes beiratások szeptember hat első napján tartatnak. Vidéki tanulók évi tandíja valláskülömbőség nélkül 48 korona, mely két egyenlő részben fizetendő. Az eddig szokásban volt jótétemények (tandíj elengedések, ösztöndíjak és jutalmak) mellett az 1904—5. tanévben már „táppintézet-i segély” című is jelentékeny összeget fog kiadni szorgalmas és jó magavi seletű tanulóinak az intézet. 1905. szept. 1-én pedig maga a táppintézet is megnyílik. Vidéki tanulók jó és megbízható elszállásolását illetőleg szívesen ad felvilágosítást és tanácsot az igazgatóság.

— **Gondnoki helyettesítés.** A békésbányai egyházmegye esperese bejelentette a püspöki hivatalnak, hogy a dr. Hajnal István halálával megürült egyházmegyei gondnoki tisztelet helyettes minőségben az egyházmegye legidősebb világi tanácsbírója Fekete Márton tölti be, kinek lakása Szentesen van.

— **Franciaország és a Vatikán** küzdelme oly stádiumba jutott, mely korszakalkotó események előhírnöke gyanánt tekinthető. A pápaság olyan hatalmi kört követel magának, melyet az anglikán egyház már századokkal ezelőtt igyekezett kiváltságaira hivatkozva kellő határok közé szorítani. Az történt, hogy a pápa a lavali és a dijoni püspököket Rómába idézte. Ezen tényben a francia kormány a konkordátum megsértését látta, s követeli az idéző levél visszavonását, a pápa pedig ragaszkodik az idéző levél érvényességéhez. A pápa már csak szegyenérzetből sem fogja visszavonni az idézést, a mit, ha csak valami esodálatos uton módon békés megoldást nem találnak, a konkordátum felmondása fog követni. A pápaság történelme azt mutatja, hogy a pápák folyton megújuló kudarcuk dacára sem tanulnak a multból, pedig azok a megaláztatások, melyek világi érdekek hajhászása miatt a pápákat érték, éppen nem emelik Péter apostol állítólagos utódjának a tekintélyét. Azt se feledjük, hogy az ilyen megaláztatások következményekkel is szoktak járni. A kiválóbb nemzetek igyekeznek egymásután a maguk javára értékesíteni a helyzetet, s ilyenkor a pápaság az egész vonalon veszíteni szokott. Vajjon a magyar keresztényiség fog e ebből a küzdelemből valami hasznot húzni? Nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy Magyarországra ebből kevés haszon háramlik, mert rossz jel az, hogy a római pápa újabb időben mi velünk legjobban meg van elégedve.

— **Esperesválasztás.** A mint benünket értesítettek, az erdélyi egyházkerületben a széki ev. ref. egyházmegye e hó 14-én tartott közgyűlésén, az elhunyt Somkereki Miklós helyébe Sófalvy Károly kékedí ev. ref. lelkészt, a debreceni theologia egykori növendékét választotta meg esperessé. Gratulálunk!

— **Halálozás.** Ismét egyik jelesünk haláláról kell hírt adnunk. Jakucs Gábor, a heves-nagykunsági egyházmegye világi főjegyzője, rendszerint egyházkerületi képviselő, egyházi ügyeink buzgó harcosa július 13-án jobblétre szenderült. Haláláról a család a következő jelentést adta ki: Megtört szívünk mely fájdalommal tudatjuk a rokonság nevében is, hogy a feledhetetlen jó apa, testvér, rokon **Jakucs Gábor** ügyvéd, a mezőturi népbank vezérigazgatója, Mezőtúr r. t. város nyugalmazott főjegyzője a heves-nagykunsági egyházmegye főjegyzője és világi tanácsbírója. Jásznagykun-Szolnok megye törvényhatósági és közigazgatási bizottsági tag stb. 1904. július 13-ikán reggel 7 órakor életének 54. évében, hosszas és súlyos szenvedés után elhunyt. A boldogult földi maradványai folyó hó 14-én, d. u. 5 órakor az ev. ref. egyház szertartása szerint, a háznál tartandó ima után, a felsőrézsi sírkertben fognak örök nyugalomra tetetni. Mezőtúr, 1904. július hó 13-án. Adás és béke lengjen, porai felett! Jakucs István fia Agnika, Sándor és neje Szeremley Piroska gyermekeikkel Esztiike és férje Gaal Zsigmond gyermekeikkel testvérei.

Szerkesztői üzenet.

F. J-6 D-vár. Külön dolgozótársakat nem tartunk. Nekünk munkatársunk az egész lelkészi kar, a tanintézetek tanárai sőt — a mint tapasztalhatja — a tanítói kar is. Közleményeit, dolgozatait tehát szívesen fogadjuk s ha beválnak, alkalom adtán közölni is fogjuk. Tiszteletpéldányt azonban nem ígérhetünk. Midőn mi 12 koronáért annyit adunk (sőt néha többet) mint más egyházi lap 18 koronáért: költségvetésünk keretébe több tiszteletpéldány költségét beilleszteni nem lehet. — **Dr. M. F. O-ry.** Köszönet az értékes küldeményért. Az ugorkaszegon bajait nem ismerjük. A termés oly gazdag, hogy ha e szárazságban az ugorka is oly gazdag eredményt produkálna mint a t. munkatársak szellemi munkálkodása: a házi asszonyok nem töprengének a télirevalóért. Egyébként a főszerkesztő teli kamarát hagyott a helyettes kezére. Legyen áldott érette. . . — **Dr. K. S. Kolózs vár.** A kiváló becsű közleményt vettük. Mihelyt sorát kerithetjük, tárcánkban fogjuk közölni. Tartalmas, eszmegazdag predikáció s nagy érdekű nem csak ezérte, hanem szerzője nevéért is. Érdekes lett volna azt is tudni, hogy micsoda alkalommal beszélhetett egy ifju főur a Zs-ói templomi szószékben? Talán csak nem volt legátus? Bár a mi egyházi rendtartásunk ma sem zárja ki azt, hogy képzett ifju emberek a szószékre álljanak. Igen megköszönök, ha a mellékkörülményekről is megnyerhetnénk egy kis tájékoztatást. — **Dr. T. I. S-patak.** Aduk a felszólalást egy másik ide vonatkozó közleménnyel egyidejűleg. Ez is eléggé igazolja, hogy a nt. szerkesztő ur nem azonos „Kortárs”-sal. E. L. Biharfüreden van, nem volt idő a fontos ügyben megkérdezni. — **S. J. Kántorjánosi.** Hasontárgyu közlemény folyvást jön lapunkban, s még sok cikk vár a sorrendre, ezenkívül a mint észrevettük, a nt. ur cikke a M. Sz-nak is be volt küldve, a hol az megis jelent. Ilyen körülmények közt a közlést nem ígérhetjük. — **U. B. M.-di** magánlevelet írunk. ifj. G. P., B. I. L-a, Cs. B. F. ta. L. E. H-n-s. V. I, R-v. N. L. Ch-go Dr. B. J. D-n. N. I. K-r. B. F., T. füred. B-L-Nsz-ta. Aktualitás szerint igyekszünk az értékes küldeményeket minél előbb közrebecsátani. Szíves türelmet kérünk.

T a r t a l o m - j e g y z é k : A törvénytervezet. Dr. Baltázár Dezső. — Válasz az „Észrevételek”-re. a + x. — A debreceni református Kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Felvilágosításul az Ellend J. sárospataki főgimn. tanár közleményé-

hez. Dr. Tüdös István. — Si fecisti nega. Kortárs. — Egyházi törvényeinkről. Ifj. Györe Dániel. — Közéletünk: Egy kis helyreigazítás. Ujfalussy Béla. — Gyászrovat: — Mezőörsi Nagy József. Lencz Géza. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat,

a *békési* ref. egyháztanács pályázatot hirdet egy évi ideiglenességgel a központi fiiskola III-ik osztályánál betöltendő két férfi-tanítói állásra: („A” és „B” szakasz.) Javadalom az „A” oszt. tanítói álláson:

1. Kézpénz a lakbér beszámításával 754 korona az egyház pénztárából.

2. 9 oszt. hold szántóföld, melynek mindennemű közterheit az egyház viseli.

3. 12 Hl. 30 liter buza; 4. 12 Hl. 30 liter árpa az egyház magtárából.

A „B” szakasz tanítói állás javadalma: Kézpénz a lakbér beszámításával 600 korona, 2. 20 oszt. hold szántóföld, melynek mindennemű közterhei az egyház által viselendők.

3. 12 Hl. 30 liter buza, 4. 12 Hl. 30 liter árpa az egyház magtárából.

Kötelesség: a III-ik fiuosztály egyik-egyik szakaszának az egyházker. „A” tanterv szerinti vezetése. Fenntartja egyháztanács magának a) azt, hogy a kézpénzfizetést havi előleges részletekben folyósítja, állandósítás esetén pedig évnegyedenként előre. b) A megválasztott tanító egy évi sikeres működés esetén állandósíttatik, ha erkölcsi tekintetben kifogás alá nem esik. c) Megválasztott tanító jelen fizetésének épségben hagyása mellett más osztályhoz, vagy más osztályokhoz bármikor áthelyezhető. d) Gabona fizetését kölcsönös egyezkedés útján kézpénzre átváltoztathatja. Korpótlékot az állam ad.

Csak okleveles tanítók pályázhatnak, kik világos kitüntetésével annak, hogy melyik állást óhajtnak elnyerni, szabályszerűen felszerelt helyegmentes kérvényeiket augusztus hó 1-ig alólírotthoz küldjék be.

Kecskeméti Ferencs
ref. lelkész, isk. széki elnök.

Pályázat,

a *görbedi* ev. ref. leányegyház előkönyörgő-kántor-tanítói állomására.

Fizetés: Kézpénz, föld, legeltetés, fa, tandíj 393 kor. értékben, 407 kor. állami fizetékiegészítéssel 800 kor. Terményeket, fát, a hivek hazahordják. Új szép kényelmes lakás kerttel, egy köblös földdel, melyet megszántanak.

Kötelesség: VI osztályú- és ismétlő iskola tanítása, kántori teendők. Templomi istenítészte-

let végzése vasár- és ünnepnapok délutánján predicationál, hétköznapiakon könyörgéssel. Hívek száma 170. Allás szeptember 1-sején elfoglalandó.

Teljesen felszerelt kérvények augusztus 10-ig alulírotthoz küldendők.

Aranyosmedgyes (Szatmár vármegye.) 1904. július 18.

Szabó József
ev. ref. lelkész.

Pályázati hirdetés.

A debreceni ev. reform. egyházmegyébe kebelezett *hajdubagosi ev. reform. egyház lelkészi állomására* pályázat hirdettetik.

Javadalma az érvényben álló hivatalos becslés szerint 1846 korona 32 fillér, a mely áll pénzből, terményekből, földből, szolgálmanyokból és a stólából. Ez állomás tehát *harmadik osztályú*.

Az állomás a választás ércényre emelkedése után azonnal elfoglalandó.

Pályázati határidő 1904. augusztus hó 14-ik napja, a meddig a pályázati kérvények a minősítvény és hirdetés megjelenése után kiállítandó szolgálati bizonyítvány kapcsán Dávidházy János espereshez (Kaba, utolsó posta helyben) küldendők, Debrecen, 1904. július 18.

Kiss Áron
püspök.

Éppen most jelent meg

SZOLNOKY GERZSON

Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok.

Ára füzve 4 korona, vászonkötésben 6 korona.

Tartalmaz:

114 vasárnapi, 48 ünnepi, 32 évszaki, 14 rendkívüli, 4 bűnbánati, 4 Urvasora, 6 betegségben mondandó összesen kétszáznál több imádságot.

Megrendelhető:

László Albert és Társa

(HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.)

könyvkereskedésében

DEBRECENBEN.

Kirsteier Gyula

orgonaépítő

Kassa, József-utca 21. sz.

Ajánlja erős szerkezetű **Crescendo orgonáit**, különösen a legújabb rendszerű légnyomatú (pneumatikai)

orgonákat,

melyeknek játékmódja és regisztrálása rendkívül könnyű.

Főtörekvésem szerényebb haszon mellett tisztességes és lelkiismeretes munkával nagyrabecsült rendelőim teljes bizalmát kiérdemelni.

Mindennemű javítások elfogadtatnak, továbbá gépezetes orgona légnyomatúra való átalakítása a legnagyobb szakértelemmel eszközöltetik.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legújabb pneumatikus csörendszer szerint, golos-ládával. Biztos működésért még a **legnedvesebb templomban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal birnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak. — Elvállalok továbbá

régi orgonákat

átalakítás, javítása és hangolása a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhakkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olesóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPITTAOTTT : 1845-BEN.